

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ МЕДИЦИНИ: ТОМ 21, ВИПУСК 3 (75), 2021

ВІСНИК Української медичної стоматологічної академії

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Заснований в 2001 році

Виходить 4 рази на рік

Зміст

НОВІ СТРАТЕГІЇ ТА ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ВАГІТНИМ, РОДІЛЛЯМ, ПОРОДІЛЛЯМ ТА НОВОНАРОДЖЕНИМ В УМОВАХ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ ПЕРИНАТАЛЬНОЇ СЛУЖБИ *

Артьомова Н.С., Гасюк Н.І., Калюжка О.О., Фастовець М.М., Соловійова Г.О. 4
КОМУНІКАЦІЯ В ОНКОЛОГІЇ: ПРО ЩО З ВАМИ НЕ ГОВОРЯТЬ БАТЬКИ ПЕДІАТРИЧНИХ ПАЦІЄНТІВ?

Громова А.М., Бережна В.А., Ляховська Т.Ю., Кетова О.М., Шафарчук В.М. 11
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБІГУ ВАГІТНОСТІ, ПОЛОГІВ ТА МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ ПЛАЦЕНТИ У ЖІНОК З ЗАТРИМКОЮ ВНУТРІШНЬОУТРОБНОГО РОСТУ ПЛОДА

Козакевич В.К., Жук Л.А., Зюзіна Л.С., Козакевич О.Б., Мелашенко О.І. 16
АДАПТОВАНІ СУМІШІ НОВОГО ПОКОЛІННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ВИРОБНИЦТВА В ХАРЧУВАННІ ДІТЕЙ ПЕРШОГО РОКУ ЖИТТЯ

Ліхачов В.К., Шиманська Я.В., Добровольська Л.М., Акімов О.Є., Макаров О.Г. 21
ЗМІНИ АКТИВНОСТІ ІНДУЦИБЕЛЬНОЇ NO-СИНТАЗИ ТА АРГІНАЗИ, ЇХНІЙ ЗВ'ЯЗОК ІЗ РІВНЕМ ПРО- ТА ПРОТИЗАПАЛЬНИХ ЦИТОКІНІВ В ЦЕРВІКАЛЬНОМУ СЛИЗУ У ВАГІТНИХ З ЕКСТРАКОРПОРАЛЬНИМ ЗАПЛІДНЕННЯМ ТА ЗАГРОЗОЮ ПЕРЕДЧАСНИХ ПОЛОГІВ

Похилько В.І., Чернявська Ю.І., Цвіренко С.М., Россоха З.І., Яковенко О.В. 25
КЛІНІКО-ГЕНЕТИЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПЕРИНАТАЛЬНОЇ ПАТОЛОГІЇ У НОВОНАРОДЖЕНИХ

Россоха З.І., Фишук Л.Є., Похилько В.І., Чернявська Ю.І., Горovenko Н.Г. 30
ЗВ'ЯЗОК ВАРІАНТІВ ГЕНА RFC (RS1051266) З ОСОБЛИВОСТЯМИ КЛІНІЧНОГО ПЕРЕБІГУ ТЯЖКИХ ВНУТРІШНЬОШЛУНОЧКОВИХ КРОВОВИЛИВІВ У ПЕРЕДЧАСНО НАРОДЖЕНИХ ДІТЕЙ

Фесенко М.Є., Похилько В.І., Зюзіна Л.С., Калюжка О.О., Фастовець М.М. 34
ХАРАКТЕРИСТИКА ВІРУСНИХ АНТИГЕНІВ І МІКРОБНОГО СПЕКТРУ ВЕРХНІХ ТА НИЖНІХ ДИХАЛЬНИХ ШЛЯХІВ ПРИ БРОНХІТАХ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Цвіренко С.М., Адамчук Н.М., Малахова В.М., Мелашенко О.І., Жук Л.А. 37
ПОРУШЕННЯ СНУ У ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІДДІЛЕННЯ ІНТЕНСИВНОЇ ТЕРАПІЇ – СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

КЛІНІЧНА ТА ПРОФІЛАКТИЧНА МЕДИЦИНА

Аббасалиев Р.Б. 42
ИНФОРМАТИВНОСТЬ СРАВНИТЕЛЬНОЙ ОЦЕНКИ ОБЩЕКЛИНИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ПАЦИЕНТОВ С ДЕСТРУКТИВНЫМ ХОЛЕЦИСТИТОМ

Бойко Д.І. 47
ЗАЛЕЖНІСТЬ РІВНЯ АЛЕКСИТИМІЇ ВІД КОМПОНЕНТІВ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ У ЧОЛОВІКІВ, ЯКІ ЗЛОВЖИВАЮТЬ ПСИХОАКТИВНИМИ РЕЧОВИНАМИ

Васько М.Ю., Ткаченко І.М., Коваленко В.В., Павленкова О.В., Павленко С.А. 52
КЛІНІЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТКАНИН ПАРОДОНТА У ПАЦІЄНТІВ ІЗ ХРОНІЧНИМ ГЕНЕРАЛІЗОВАНИМ ПАРОДОНТИТОМ ІІ СТУПЕНЯ ТЯЖКОСТІ

Волошин О.М. 57
СОНОМЕТРИЯ ТИМУСУ ТА РЕКУРЕНТНІ РЕСПІРАТОРНІ ІНФЕКЦІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Должковий С.В. 64
СПІВСТАВЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РІЗНИХ СХЕМ ПЕРЕДОПЕРАЦІЙНОЇ МЕДИКАМЕНТОЗНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ТРАНСПАПІЛЯРНИХ ЕНДОСКОПІЧНИХ ВТРУЧАНЬ

Курбанова Д.Ф., Бадалова А.А. 69
АРГОНОПЛАЗМЕННАЯ КОАГУЛЯЦИЯ В ЛЕЧЕНИИ НАРУЖНОГО ГЕНИТАЛЬНОГО ЭНДОМЕТРИОЗА У ЖЕНЩИН

Луценко О.І., Рудишин С.Д., Боровик Т.С. 74
МЕДИКО-СОЦІАЛЬНИЙ МОНІТОРИНГ ЗАХВОРЮВАНОСТІ ДІТЕЙ НА ГОСТРИЙ БРОНХІТ І ПНЕВМОНІЮ (НА ПРИКЛАДІ МІКРОБІОЛОГІЧНОЇ ЛАБОРАТОРІЇ МІСТА ГЛУХОВА, СУМСЬКА ОБЛАСТЬ)

Френкель Ю.Д., Черно В.С., Костенко В.О.	214
ВПЛИВ ПІРОЛІДИНДІТІОКАРБАМАТУ АМОНІУ НА УТВОРЕННЯ АКТИВНИХ ФОРМ КИСНЮ ТА АЗОТУ В ПЕЧІНЦІ ЩУРІВ ЗА УМОВ ЇХ ЦІЛОДОБОВОГО ОСВІТЛЕННЯ ТА УТРИМАННЯ НА ВУГЛЕВОДНО-ЛІПІДНІЙ ДІЄТІ	
Фаустова М.О., Ананьєва М.М., Лобань Г.А., Чумак Ю.В., Петренко Р.В.	218
ПЛІВКОУТВОРЮЮЧІ ВЛАСТИВОСТІ <i>STREPTOCOCCUS SPP.</i> У ПРИСУТНОСТІ АНТИСЕПТИКІВ НА ОСНОВІ КАТІОННИХ ПОВЕРХНОВО-АКТИВНИХ СПОЛУК	
Цитовський М.Н., Логаш М.В., Савка І.І.	222
ГІСТОЛОГІЧНИЙ І МОРФОМЕТРИЧНИЙ АСПЕКТИ БУДОВИ СТІНКИ АОРТИ ТА ЇЇ ГЕМОМІКРОЦИРКУЛЯТОРНОГО РУСЛА НА ПІЗНІХ ТЕРМІНАХ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ЦУКРОВОГО ДІАБЕТУ	
Yaremii I.M., Kushnir O.Yu.	228
INFLUENCE OF MELATONIN ON AGE-RELATED CHANGES OF CARBOHYDRATE METABOLISM AND ANTIOXIDANT CAPACITY IN THE BLOOD OF ALLOXAN DIABETIC RATS	
ГУМАНІТАРНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕДИЦИНИ, ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ МЕДИЧНІЙ ШКОЛІ	
Ганчо О.В., Коваленко Н.П., Звягольська І.М., Ганчо А.Д., Боброва Н.О.	234
ОРГАНІЗАЦІЯ РЕФЛЕКСИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА КАФЕДРІ МІКРОБІОЛОГІЇ, ВІРУСОЛОГІЇ ТА ІМУНОЛОГІЇ ПОЛТАВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	
Гринь В.Г.	238
СТАНОВЛЕННЯ І НАДБАННЯ КАФЕДРИ АНАТОМІЇ ЛЮДИНИ ПОЛТАВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ З МОМЕНТУ ЇЇ ЗАСНУВАННЯ	
Звягольська І.М., Дерев'янюк Т.В., Полянська В.П., Федорченко В.І., Боброва Н.О.	246
НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ ЗНАТЬ З ПИТАНЬ «ПРИРОДНО-ОСЕРЕДКОВІ ІНФЕКЦІЇ» У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	
Лісецька І.С., Шоекова Н.І., Ковалишин А.Ю., Хабчук В.С.	251
ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НА КАФЕДРІ ДИТЯЧОЇ СТОМАТОЛОГІЇ ІФНМУ	
Назаренко С. М., Костенко В.О., Акімов О.Є., Денисенко С.В., Соловійова Н.В.	255
ВПЛИВ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ПАТОФІЗІОЛОГІЇ ПДМУ НА ФОРМУВАННЯ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	
Сухоносів Р.О., Лопушняк Л.Я., Гаркуша М.А., Карпак Т.Ф., Куліш С.А., Бойчук О.М.	259
СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХНЬОГО ЗАСТОСУВАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ	
ОГЛЯДИ ЛІТЕРАТУРИ	
Нємченко І.І., Ляховський В.І., Люлька О.М., Лисенко Р.Б., Рябушко Р.М., Краснов О.Г., Городова-Андрєєва Т.В., Сидоренко А.В., Кизименко О.О.	267
СУЧАСНІ МЕТОДИ ФІЗИЧНОГО ВПЛИВУ НА ГНІЙНУ РАНУ	
Супрун К.Г.	274
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБІГУ ТА ЛІКУВАННЯ ОНІХОМІКОЗІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	
ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ	
Починюк О.О., Кучинська І.А., Дзюба Д.О.	280
ПІСЛЯОПЕРАЦІЙНЕ ЗНЕБОЛЕННЯ МЕТОДОМ АНАЛЬГЕЗІЇ, КОНТРОЛЬОВАНОЇ ПАЦІЄНТОМ	

ГУМАНІТАРНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕДИЦИНИ, ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ МЕДИЧНІЙ ШКОЛІ

DOI 10.31718/2077–1096.21.3.234

УДК: 378:579:578:612.017

Ганчо О.В., Коваленко Н.П., Звягольська І.М., Ганчо А.Д., Боброва Н.О.

ОРГАНІЗАЦІЯ РЕФЛЕКСИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА КАФЕДРІ МІКРОБІОЛОГІЇ, ВІРУСОЛОГІЇ ТА ІМУНОЛОГІЇ ПОЛТАВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Полтавський державний медичний університет

Полтавська державна аграрна академія

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Сучасні умови висувають вимоги розвитку критично мислячої особистості, яка готова до продуктивної взаємодії з оточуючим світом, уміє об'єктивно оцінювати власні досягнення в процесі навчання, осмислювати успіхи та труднощі, аналізувати в собі нові якості, здатна до самовдосконалення та саморозвитку. Це обумовлює необхідність організації рефлексивної діяльності студентів як важливого компонента освітнього процесу. Мета статті полягає в обґрунтуванні принципів організації рефлексивної діяльності майбутніх лікарів у процесі формування їхньої професійної готовності на кафедрі мікробіології, вірусології та імунології Полтавського державного медичного університету. В експерименті прийняли участь 90 студентів 2 курсу стоматологічного факультету з нормативним терміном навчання, серед них 50 респондентів та 40 студентів контрольної груп. Методика вивчення рефлексивних здібностей базувалась на використанні оцінки викладача та самооцінки студентів своєї навчально-пізнавальної діяльності по таким структурним компонентам: усвідомлення відповідності результату навчання початковій цілі, самоаналіз та самооцінка власної індивідуальної діяльності та діяльності в межах навчальної групи. Кожний компонент оцінювався за п'ятибальною шкалою. Викладачі використовували метод рефлексивного полілогу. Визначення вірогідності різниці між групами проводили з використанням критерію t Стьюдента. Нами запропоновані приклади вправ, що спрямовані на розвиток рефлексивних умінь майбутніх лікарів у процесі навчання для подальшої професійної діяльності. Наведено методичні рекомендації щодо організації рефлексивної діяльності студентів із застосуванням запропонованих методик. Визначено, що високий рівень розвитку рефлексивних вмінь у студентів склав $3,4 \pm 0,7$ умовних балів, що є запорукою продуктивного навчання. Саме за допомогою рефлексії відбувається оцінка методів та результатів власного навчання, аналіз отриманої інформації, рівня її розуміння, усвідомлення себе як суб'єкта навчання, встановлення власних зрушень, прогресу в навчальній діяльності, розуміння ходу розгортання особистого мислення. Рефлексія відіграє важливу роль в навчальній діяльності студентів, адже вона допомагає студентам оперативну планувати та організовано виконувати навчальну задачу, виступати в ролі експерта власної навчальної діяльності, здійснювати критичну оцінку та перевірку отриманих результатів.

Ключові слова: організація рефлексивної діяльності, професійна підготовка майбутніх лікарів, рефлексивні вправи.

Пріоритетом сучасної вищої медичної освіти є особистість здобувача вищої освіти, який в умовах навчально-професійної діяльності перебуває у постійному професійному та особистісному становленні. Сучасні умови висувають вимоги розвитку критично мислячої особистості, яка готова до продуктивної взаємодії з оточуючим світом, уміє об'єктивно оцінювати власні досягнення в процесі навчання, осмислювати успіхи та труднощі, аналізувати в собі нові якості, здатна до самовдосконалення та саморозвитку. Це обумовлює необхідність організації рефлексивної діяльності студентів як важливого компонента освітнього процесу [1].

Дослідження проблеми організації рефлексивної діяльності майбутніх лікарів у процесі формування їхньої професійної готовності пов'язане насамперед із загальним розумінням і визначенням понять «рефлексія» та «рефлексивна діяльність». У науково-педагогічній літературі рефлексивна діяльність визначається як особливий вид внутрішньо вмотивованої аналітичної діяльності, спрямованої на усвідомлення її ціннісно-сислової, процесуальної та результативної складових з метою їх уточнення, коригування або вдосконалення [2].

Прийоми розвитку рефлексивних здібностей різноманітні: усне обговорення, письмове анке-

тування, художнє або графічне зображення змін, що відбуваються зі здобувачем вищої освіти протягом навчального заняття, місяця, семестру. Потрібно поступово привчати студентів до усвідомлення важливості рефлексивної діяльності, необхідності вироблення умінь її проведення. Рефлексія відбувається як під час цілевизначення, так і в процесі оцінювання роботи за темою, за семестр [3]. Однак, попередньо потрібно морально налаштувати здобувачів, допомогти їм чітко усвідомити, на які пріоритети спрямовувати основну увагу.

З ціллю формування та розвитку рефлексивності І. Семенов та С. Степанов запропонували метод рефлексивного полілогу, що ґрунтується на формуванні рефлексії у процесі колективного пошуку та прийняття рішень студентами [4]. Метод передбачає такі етапи:

1. Проблематизація матеріалу, що вивчається, оскільки це є важливою умовою створення цілісного образу проблемної ситуації та розуміння різних умов її розвитку.

2. Активне висування пропозицій та ідей навчальною групою для знаходження, вирішення суперечливих моментів. Цей етап є важливим у формуванні рефлексії, оскільки відбувається активне залучення здобувачів вищої освіти до дискусії і в залежності від ступеню активності кожного студента, відбувається фіксація та збереження всіх напрацювань групи. За окресленим, у кожного здобувача вищої освіти формується власна концепція розуміння поставленої проблеми та шляхів її розв'язання, активно задіюється соціорефлексія.

3. Колективна дискусія та знаходження рішення. На цьому етапі студенти із раніше запропонованих версій, шляхом осмислення всіх негативних і позитивних сторін кожної запропонованої ідеї шукають найбільш оптимальне вирішення поставленої задачі. Даний етап додатково задіює рефлексивне осмислення та аналіз, оскільки передбачає глибоке вивчення всіх можливих варіантів рішення [5].

У стимулюванні розвитку рефлексивності у здобувачів вищої освіти важливо забезпечити умови, за яких відбуватиметься розвиток креативного, дивергентного мислення студентів, а зміст навчання стає об'єктом системи власного мислення, іншими словами, для того, щоб здобувачі стали повноправними суб'єктами навчальної діяльності, а не просто об'єктами педагогічного впливу [6].

Водночас зауважимо, що, незважаючи на значну кількість досліджень, питання організації рефлексивної діяльності майбутніх лікарів у процесі їхньої професійної підготовки у навчально-виховному процесі залишається відкритим.

Мета дослідження

Мета статті полягає в обґрунтуванні прин-

ципів організації рефлексивної діяльності майбутніх лікарів у процесі формування їхньої професійної готовності на кафедрі мікробіології, вірусології та імунології Полтавського державного медичного університету.

Матеріали та методи дослідження:

З метою виявлення впливу та глибини навчальної взаємодії на розвиток рефлексивних навичок ми провели експериментальне дослідження на базі Полтавського державного медичного університету під час викладання дисципліни "Мікробіологія, вірусологія та імунологія" протягом весняного семестру. В дослідженні прийняли участь 90 здобувачів вищої освіти 2 курсу стоматологічного факультету з нормативним терміном навчання, серед них 50 респондентів та 40 студентів контрольної групи. Методика вивчення рефлексивних здібностей базувалась на використанні оцінки викладача закладу вищої освіти (ЗВО) та самооцінки студентів своєї навчально-пізнавальної діяльності за такими структурними компонентами: усвідомлення відповідності результату навчання початковій цілі, самоаналіз та самооцінка власної індивідуальної діяльності та діяльності в межах навчальної групи. Кожний компонент оцінювався за п'ятибальною шкалою. Викладачам кафедри під час проведення занять з респондентами було запропоновано використовувати метод рефлексивного полілогу [4].

Статистичну обробку результатів досліджень здійснювали за допомогою програми Microsoft Excel Office 2010. Визначення вірогідності різниці між групами проводили з використанням критерію t Стьюдента.

Результати дослідження та їх обговорення

Організація рефлексивної діяльності здобувачів вищої освіти у процесі навчання на кафедрі мікробіології, вірусології та імунології ґрунтується на таких принципах: чіткої цілеспрямованості, адекватності та доступності навчального матеріалу, позитивного стимулювання, повноти, усвідомлення, індивідуалізації, навчальної комунікації, творчого підходу до навчання, позитивного стимулювання. Варто зазначити, що процесом розвитку та становлення рефлексивної позиції студента можна управляти шляхом зміни та корегування навчального процесу. Найбільш істотною роллю у її розвитку відіграє цілеспрямована організація навчального процесу викладачем, що постійно долучає студентство до розмірковування, самоаналізу, критичного мислення, здатності подивитися на себе з боку, аналізу своєї діяльності, осмислення процесу навчання, оцінки результатів. Викладачі кафедри під час занять використовували метод рефлексивного полілогу [4].

Основними показниками ефективною навчальною діяльністю, які сприяють успішному фор-

муванню рефлексивних вмінь, є спрямованість на продуктивну, творчу діяльність; самостійний пошук студентами шляхів та варіантів рішення поставленої навчальної задачі; активне відтворення знань, що були засвоєні раніше у нових незнайомих умовах; використання набору різноманітних навчальних технологій, які спрямовані на організацію навчання через взаємодію; інформація розглядається як інструмент щодо досягнення цілей навчання, а не його результат.

Наведемо приклади організації рефлексивної діяльності здобувачів вищої освіти стоматологічного факультету з нормативним терміном навчання на кафедрі мікробіології, вірусології та імунології протягом весняного семестру. Так, включення студентів у рефлексивну діяльність здійснювалось нами із застосуванням швидкого анкетування. Респонденти наприкінці заняття протягом останніх 5 хвилин заповняли таку анкету за методом незакінченого речення: «Оцініть свою роботу на практичному занятті та закінчіть запропоновані речення.

На занятті в цьому семестрі я:

- дізнався ...
- зрозумів ...

- навчився ...
- мені сподобалось ...
- найбільший мій успіх – це ...
- найбільші труднощі я відчув ...
- я не вмів, а тепер умію ...
- я не зрозумів ...».

Для вироблення вмінь рефлексувати були використані методи дистанційного навчання [7,8]. Так, ми завчасно створили віртуальну інтерактивну дошку, яку відправили у Viber в досліджувані групи, на якій розташували назву методу та завдання для виконання, що дало можливість унаочнити алгоритми виконання запропонованих завдань, сприяло забезпеченню інтерактивності навчального процесу, організації спільної оцінювальної діяльності майбутніх лікарів. Під час проведення рефлексивної діяльності звертали увагу студентів, що відповіді необхідно починати саме з поданих слів, що наведені в завданні. Наприклад, для проведення самооцінювання здобувачів вищої освіти запропонували заповнити таку таблицю та відправити викладачам після завершення заняття on-line навчання на базі платформи Zoom (табл. 1).

Таблиця 1.
Оцінювання власних результатів роботи в групі

Як я працював на занятті	Завжди	Звичайно	Іноді	Ніколи
Я ретельно працював на занятті				
Я пропонував нові ідеї				
Я підбадьорював інших				
Я допомагав іншим відповісти на складні питання				
Я пояснював відповіді інших				
Я вважав за краще відмовчатися				

Студентам також запропонували невеликі письмові роботи на кшталт: «Мої успіхи у вивченні мікробіології, вірусології та імунології», «Сьогоднішнє заняття», «Заради чого я навчаюсь». Проведення рефлексії за методами «Три обличчя» та «Робота з сигнальними картками» було організовано нами таким чином. Наприкінці заняття пропонували студентам за вказаною веб-адресою відкрити заздалегідь створену віртуальну інтерактивну дошку із зображенням трьох облич: веселого, нейтрального та сумного, вибрати і розмістити на дошці стікер (сигнальну картку), колір якого відповідає їхньому настрою, та залишити в ньому свої коментарі щодо заняття.

Після занять проводили оцінювання рівня формування рефлексивних здібностей здобувачів вищої освіти за п'ятибальною шкалою. Проведене дослідження показало, що на початок аудиторного експерименту рівень сформованості рефлексивних здібностей був надзвичайно низьким та складав близько $2,1 \pm 0,6$ умовних балів, що можливо пояснити відсутністю діяльності, спрямованої на розвиток рефлексії з боку викладачів та самих студентів на попередніх етапах навчання. На початковому етапі дослідження студенти експериментальних груп

звертали увагу на відсутність психологічного комфорту при спробах самоаналізу та самооцінки. Це можна пояснити традиційною зорієнтованістю людини на зовнішній світ, на фактори зовнішнього впливу. Виникали утруднення і при необхідності конкретизувати причини невдачі, якщо вони мали відношення до внутрішніх чинників (лінощі, відсутність відповідальності, небажання долати інтелектуальні труднощі та ін.). Проте результативність критичного самоаналізу, увага та прийняття зауважень товаришів, пропозиції, вимоги та контроль з боку викладачів дозволили студентам, які брали участь у дослідженні, усвідомити необхідність рефлексивної діяльності. Контрольні зрізи розвитку рефлексивних здібностей у студентів свідчать про те, що інтерактивне навчання на кафедрі мікробіології, вірусології та імунології створює сприятливі умови для розвитку навичок рефлексії. Наприкінці навчання динаміка розвитку рефлексивних здібностей у студентів, які брали участь у рефлексивному тренінгу, склала $3,4 \pm 0,7$ умовних балів, а у студентів контрольних груп $2,3 \pm 0,5$ умовних балів. Такий результат можливо пояснити тим, що на розвиток рефлексивних здібностей на попередніх етапах навчання не зверталась на-

лежна увага, і впроти вагу цьому, навчання в інтерактивному режимі з використанням методу рефлексивного полілогу зумовило якісний стрибок у розвитку навичок рефлексивної діяльності здобувачів вищої освіти 2 курсу стоматологічного факультету з нормативним терміном навчання ПДМУ.

Висновки і перспективи подальших досліджень

Визначено, що високий рівень розвитку рефлексивних вмінь у здобувачів вищої освіти є запорукою продуктивного навчання. Саме за допомогою рефлексії відбувається оцінка методів та результатів власного навчання, аналіз отриманої інформації, рівня її розуміння, усвідомлення себе як суб'єкта навчання, встановлення власних зрушень, прогресу в навчальній діяльності, розуміння ходу розгортання особистого мислення. Рефлексія відіграє важливу роль в навчальній діяльності здобувачів вищої освіти, адже вона допомагає студентам оперативну планувати та організовано виконувати навчальну задачу, виступати в ролі експерта власної навчальної діяльності, здійснювати критичну оцінку та перевірку отриманих результатів, а також проводити ефективну, самостійну роботу з джерелами інформації.

Реферат

ОРГАНИЗАЦИЯ РЕФЛЕКСИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ НА КАФЕДРЕ МИКРОБИОЛОГИИ, ВИРУСОЛОГИИ И ИММУНОЛОГИИ ПОЛТАВСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО МЕДИЦИНСКОГО УНИВЕРСИТЕТА
Ганчо О.В., Коваленко Н.П., Звягольская И.Н., Ганчо А.Д., Боброва Н.А.

Ключевые слова: организация рефлексивной деятельности, профессиональная подготовка будущих врачей, рефлексивные упражнения.

Современные условия предъявляют требования развития критически мыслящей личности, которая готова к продуктивному взаимодействию с окружающим миром, умеет объективно оценивать собственные достижения в процессе обучения, осмысливать успехи и трудности, анализировать новые качества, способности к саморазвитию. Это обуславливает необходимость организации рефлексивной деятельности студентов как важного компонента образовательного процесса. Цель статьи заключается в обосновании принципов организации рефлексивной деятельности будущих врачей в процессе формирования их профессиональной подготовки на кафедре микробиологии, вирусологии и иммунологии Полтавского государственного медицинского университета. В эксперименте приняли участие 90 студентов 2 курса стоматологического факультета с нормативным сроком обучения, среди них 50 респондентов и 40 студентов контрольной групп. Методика изучения рефлексивных способностей была основана на использовании оценки преподавателя и самооценки студентов своей учебно-познавательной деятельности по таким структурным компонентам: осознание соответствия результата обучения начальной цели, самоанализ и самооценка собственной индивидуальной деятельности и деятельности в рамках учебной группы. Каждый компонент оценивался по пятибалльной шкале. Преподаватели использовали метод рефлексивного полилога. Определение достоверности различий между группами проводили с использованием критерия t Стьюдента. Нами предложены примеры упражнений, направленных на развитие рефлексивных умений будущих врачей в процессе обучения для дальнейшей профессиональной деятельности. Приведены методические рекомендации по организации рефлексивной деятельности студентов с применением предложенных методик. Определено, что высокий уровень развития рефлексивных умений студентов составил $3,4 \pm 0,7$ условных баллов, что является залогом продуктивного обучения. Именно с помощью рефлексии происходит оценка методов и результатов собственного обучения, анализ полученной информации, уровня ее понимания, осознания себя как субъекта обучения, установления прогресса в учебной деятельности. Рефлексия играет важную роль в учебной деятельности студентов, ведь она помогает студентам оперативну планировать и организовано выполнять учебную задачу, выступать в роли эксперта собственной учебной деятельности, осуществлять критическую оценку и проверку полученных результатов.

Література

1. Balashov EM. Psikhologichna struktura volonterskoi diialnosti yak zasobu samorealizatsii studentiv [Psychological structure of volunteer activity as a means of self-realization of students]. Naukovi zapysky. Seriia «Psikhologhiia i pedahohika». Tematychnе vydannia «Aktualni problemy kohnityvnoi psykholohii». 2013; 24: 12-6. (Ukrainian).
2. Khmil NA. Orhanizatsiia refleksyvnoi diialnosti maibutnih uchyteliv u protsesi formuvannia yikhnoi profesiinoi hotovnosti do vykorystannia khmarnykh tekhnolohii u navchalno-vykhovnomu protsesi [Organization of reflective activities of future teachers in the process of forming their professional readiness for the use of cloud technologies in the educational process]. Pedahohichni nauky. Sektsiia 3: «Teoria i metodyka profesiinoi osvity». 2016; 73 (1):144-9. (Ukrainian).
3. Semenov IN, Stepanov SYu. Refleksiya v organizatsii tvorcheskogo myshleniia i samorazvitiia lichnosti [Reflection in the organization of creative thinking and self-development of personality]. Voprosy psikhologii. 1983;2:35-9. (Russian).
4. Semenov IN, Stepanov SYu. Methodological orientation in psychology of creative thinking. In: Logic, methodology and philosophy of science. Sections 6, Moscow; 1983. P. 158-61.
5. Kalinina IM. Stvorennia refleksyvnoho seredovyshcha pid chas lektsii z vyshchoi matematyky [Creating a reflective environment during lectures on higher mathematics]. Nauka ta osvita: kluchovi pytannia suchasnosti. Chemihiv; 2018. p. 28-33. (Ukrainian).
6. Serdiuk TV. Rozvytok refleksyvnykh zdibnostei studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv I-II rinvni akredytatsii zasobamy interaktyvnoho navchannia [Development of reflective abilities of students of higher educational institutions of I-II levels of accreditation by means of interactive learning]. Pedahohika, psykholohiia ta metodyko-biologichni problemy fizychno vykhovannia i sportu. 2009; 136-9. (Ukrainian).
7. Kovalenko NP, Bobrova NO, Hanchko OV, Zachepylo SV. Motyvatsiia navchalnoi diialnosti yak zaporuka uspihnoi profesiinoi pidhotovky studenta [Motivation of educational activity as a guarantee of successful professional training of a student]. Medychna osvita. 2020;3:43-8. (Ukrainian).
8. Polianska VP, Zviaholska IM, Derevianko TV. Pedahohichno-orhanizatsiini aspekty dystantsiinoho navchannia v medytsyni [Pedagogical and organizational aspects of distance learning in medicine]. Aktualni problemy suchasnoi medytsyny. 2021;21(1):137-41. (Ukrainian).

Summary

ORGANIZATION OF STUDENTS REFLECTIVE ACTIVITY AT THE MICROBIOLOGY, VIRUSOLOGY AND IMMUNOLOGY DEPARTMENT

Hancho O.V., Kovalenko N.P., Zvyagolska I.M., Hancho A.D., Bobrova N.O.

Keywords: reflexive activity, method of reflexive polylogue, professional training of future doctors, reflexive exercises.

At present the development of critical thinking is crucial for individuals who are eager to get involved into productive interaction with the outside world, who are able to assess their own achievements objectively throughout the learning process, to analyze ways resulting in successes or fails, set purposes for self-improvement and self-development. There is a growing literature in medical education suggesting that reflection improves learning and performance in essential competencies to a growing literature in medical education suggesting that reflection improves learning and performance in essential competencies. Therefore fostering students' reflective thinking is an important component of the educational process. The purpose of this study is to provide the grounds for organizing reflective activities for the future healthcare professionals in the context of their professional training. The experiment included 90 second-year students of Dentistry Faculty divided into two groups: test group involved 50 respondents and control group comprised 40 students. The method of studying reflexive abilities was based on applying teachers' assessment and students' self-assessment of students' educational and cognitive activities including the following structural components: awareness of the learning outcomes and whether the outcomes are consisted with intended goals, self-analysis and self-assessment of individual activities and activities during team working. Each component was evaluated by five-score scale. Teachers also used the method of reflexive polylogue. The probability of the difference between the groups was determined by Student's t test. Designing of effective reflection requires time, effort and willingness; such activity should not feel like busy work or an add-on activity. The article elucidates the ways and principles of organization of reflective activity for future doctors. We offered some types of exercises aimed at developing the reflective skills for further professional work. We also detailed methodological recommendations and technoques on the organization of reflective activity for the dental students. The study has demonstrated that the highest level of reflexive skills in students corresponded to 3.4 ± 0.7 scores that are quit sufficient for productive learning. It is through reflection the methods and results of own learning outomes are analyzed and assessed. Reflection is a skill, which requires development and can be applied broadly in medical education.

DOI 10.31718/2077-1096.21.3.238

УДК 378.14:611

Гринь В.Г.

СТАНОВЛЕННЯ І НАДБАННЯ КАФЕДРИ АНАТОМІЇ ЛЮДИНИ ПОЛТАВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ З МОМЕНТУ ЇЇ ЗАСНУВАННЯ

Полтавський державний медичний університет

У своєму становленні й розвитку Полтавський державний медичний університет пройшов тернистий шлях від одонтологічного факультету, створеного на базі Харківської медичної академії в 1921 році, до провідного спеціалізованого закладу із підготовки лікарів, який в 2021 році відзначає свій 100-річний ювілей з дня заснування. В 1950 році кафедра анатомії людини отримала свою власну базу. Наукова тематика кафедри охоплювала широкий спектр питань, була присвячена вивченню будови залоз слизових оболонок і вегетативної нервової системи, вивченню лімфоїдної тканини початкового відділу травної системи, обладнані мікроскопічна, гістологічна, гістохімічна і фотолaboratorії, організований музей кафедри. Науковцями були розроблені та виготовлені різноманітні пристосування та методики для проведення морфологічних досліджень, що дозволило опублікувати чисельні методичні рекомендації, навчальні посібники, проводити наукову роботу по захисту дисертацій на здобуття ступеню кандидата та доктора медичних наук. Окрасою кафедри анатомії людини ПДМУ є сучасний анатомічний музей, який в теперішньому вигляді сформований у 2005 році, відомий за кордоном. Музей викликає зацікавленість в абітурієнтів під час проведення «Дня відкритих дверей», приймає студентів-біологів інших ВНЗ. У діяльності кафедри анатомії людини тісно поєднуються педагогічний процес і виховна робота.

Ключові слова: Полтавський державний медичний університет, кафедра анатомії людини, наукова робота, вчені-анатоми.

Довгий і славний шлях розвитку пройшов Полтавський державний медичний університет (ПДМУ) від одонтологічного факультету, створеного на базі Харківської медичної академії в 1921 році до провідного спеціалізованого закладу із підготовки лікарів, який в 2021 році відзначає свій 100-річний ювілей з дня заснування.

У своєму становленні й розвитку Полтавський державний медичний університет пройшов тернистий шлях, який умовно можна поділити на сім періодів: перший – із часу організації одонтологічного факультету при Харківській медичній академії (1921-1931); другий – із моменту перетворення факультету в самостійний